

.С.Руснак

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ПІДГОТОВКИ ПЕДАГОГІЧНИХ КАДРІВ У КАНАДІ

В умовах сучасної зміни парадигми української педагогічної освіти, її реформування відповідно до демократичних принципів та вимог ринку і особливо входження освітньої системи України в Болонський процес доцільно звернутися до порівняльного розгляду професійно-педагогічної підготовки вчителів у технологічно розвинених зарубіжних країнах, зокрема і в Канаді, що завжди перебувала в силовому полі потреб ринку.

Зумовлено це передусім необхідністю докорінного оновлення, а, можливо, й заміни традиційної в Україні лекційно-семінарської моделі викладання фундаментних і професійно-зорієнтованих дисциплін та застосування інтерактивних методів підготовки майбутніх педагогів. Як слушно зазначила професор Меррі Кеннеді, “ми потрапили до нерозривного кола медіократичної (посередньої) практики, змодельованої теж згідно з медіократичною практикою і тривіальними знаннями, що спираються на ще більш тривіальні знання. Поки ми не знайдемо виходу з цього кола, ми продовжуватимемо відтворювати покоління вчителів, які відтворюватимуть покоління учнів, що не будуть підготовлені до того технологічного суспільства, яким ми стаєм”.

Зазначимо, що впродовж минулого століття в Канаді тривав безперервний процес реформування підготовки вчителів, який відзначався динамізмом, гнучкістю в пошуку, виборі змісту, стратегій, моделей навчання і виховання, критичним ставленням до педагогічної реальності.

Завдяки такому підходу в Канаді склалася ефективна система педагогічної освіти, що відповідає запитам суспільства й вимогам сьогодення.

Сучасні програми підготовки канадських учителів включають три складники: академічні курси, професійні курси і практичну діяльність у школі (освітня практика). Вони є обов’язковими, хоча програми у різних університетах відрізняються між собою як щодо питомої ваги, так і наступності змістових компонентів. При цьому академічні дисципліни читають не професори педагогіки, а викладачі факультету гуманітарних і природничих наук. Студенти, які мають на меті одержати ступінь бакалавра освіти, слухають ті ж курси хімії, англійської мови, музики, що й студенти – майбутні бакалаври мистецтв чи природничих наук. Завдання цих курсів забезпечити майбутніх учителів науковими знаннями з предметів, які вони викладатимуть у школах.

Підкреслимо, що в Канаді між підготовкою вчителів початкової школи і середньої школи є значна різниця. Оскільки перші переважно викладають усі предмети в одному класі, то навчальні програми для них характеризуються більше широтою інформації, ніж глибиною. Учителі середньої школи, навпаки, оволодівають одним або двома предметами, тому

їхня професійна підготовка зосереджується навколо предметів основної і додаткової спеціалізації, які вивчаються системно і поглиблено. Залежно від провінції й університету ці академічні курси становлять від 40 до 80% освітньої програми підготовки вчителів. Окремі університети інтегрують цей складник у чотирирічну програму бакалавра освіти, інші наполягають на тому, щоб ця програма була виконана до того, як студенти розпочнуть педагогічну освіту [1, 165].

Оскільки система освіти в Канаді децентралізована, то й підготовка вчителів у кожній провінції перебуває під місцевим контролем. Його здійснюють університети (на сьогодні їх нараховується 69), кожен з яких розробляє відповідний навчальний план. Проте є і традиційні дисципліни, що складають основу майбутньої професійної діяльності. До них, зокрема, належать:

- розвиток дітей і (або) підлітків;
- динаміка взаємин учителя та учнів;
- освіта дітей з особливими здібностями;
- освітнє адміністрування;
- методика викладання різних предметів;
- теорія навчання;
- філософія освіти;
- психологія юнацтва для вчителів.

Для прикладу розглянемо структуру останнього курсу. Вона, за задумом його авторів, включає вісім тем, які здаються особливо важливими в юнацькому житті:

Тиждень	Тема	Питання
2-3	Ідентичність особистості	Хто я є?
4	Автономність	Як я можу стати незалежним?
5-6	Взаємовідносини	Хто любить мене? Кого люблю я?
7-8	Компетентність	Як я можу довести собі, що я сильний у чомусь?
9	Презентація портфоліо, частина I.	
10	Роль дорослого	Ким я стану, коли виросту?
11	Дослідження, освоєння	Як виглядає світ за горизонтом?
12	Лікування	Як я можу одужати після болю і розчарувань?
13	Метафізика	У чому сенс життя?
14	Завершальна презентація портфоліо	

Навчальною метою курсу була розробка і заповнення цієї структури висновками з читання літературних джерел, досліджень, написання історій, проведення дискусій, обміну думками з тим, щоб до завершення спільного навчального часу викладач і спільнота його студентів мали глибоке і широке

розуміння значення проблем юнацтва, шляхів поведінки юнаків у шкільному середовищі, а також способів можливого впливу педагогів на ці шляхи.

Серед навчальних завдань особливе місце в курсі посідали:

Історії: щотижня кожний студент повинен був написати коротке оповідання на основі осмислення власного досвіду, що ілюструватиме те, як виглядає і „почуває себе” тема тижня з погляду юнака. Наприклад, на одному з занять викладач звернувся до студентів з проханням написати історію з проблем ідентичності, що розглядатимуться протягом другої зустрічі на занятті. Історії пишуться на основі спогадів студентів про їхні юнацькі роки. Крім того, вони повинні бути написані досить стисло, на сторінку-дві, які студенти приносять (дві копії) на кожне заняття щотижня;

- *бібліотечне дослідження:* студентам давали завдання організувати свій розклад так, щоб це дало змогу провести принаймні дві години щотижня в університетській бібліотеці. Під час цього студенти повинні підібрати книги, журнали з конкретних проблем юнацтва і юнацького розвитку (або в іншому курсі – теорії учіння) якомога ближче до своєї історії. Крім того, принести записи, що відображали б те, що вони „знайшли” для щотижневих занять, а також бути готовими розповідати про взаємозалежність між їх історією і роботою над літературними джерелами. Щотижня вони також повинні були принести принаймні один бібліографічний список, що ставав частиною колективної анотованої бібліографії з загальної проблеми курсу;
- *література з проблем юнацтва (або учіння):* студентам давали завдання знайти і прочитати чотири художніх книги і переглянути два фільми, що, на їх погляд, відповідають проблемі курсу. Потім вони складають список цих книг і фільмів у формі коротких оглядів, які б зацікавили та інформували юнаків. Передбачалось, що студенти будуть готовими обговорювати шляхи, за допомогою яких кожний з цих прикладів з літератури можна було б пов’язати з загальною темою.

Завершуючи вивчення такого курсу, кожен студент повинен скласти “портфолію свідчень”, які б ілюстрували і документально відображали, що він чи вона вивчили про психологію юнацтва в школах. Крім того, майбутні вчителі повинні здійснити презентацію і опис свого портфолію товаришам у навчальній групі під час їх завершальної зустрічі на останньому занятті, їх оцінка за курс залежатиме від якості, екстенсивності та оригінальності їх портфолію, а також вміння переконати аудиторію у доцільності такого змісту.

Зазначимо, що в програмі підготовки педагогів обов’язковою є вимога: відсоток професійних курсів у системі підготовки вчителів початкової школи повинен бути більшим, ніж середньої. Студенти також мають змогу вибирати професійні курси, які, на їхню думку, сприяють самовдосконаленню, розвивають особисті нахили та інтереси, закладають пізнавальне підґрунтя для подальшого навчання. Пізніше така спеціалізація допомагає шкільним радам приймати рішення щодо влаштування випускника на роботу. Скажімо, серед факультативних курсів професійного спрямування педагогічного коледжу Саскачеванського університету є такі:

- порівняльна освіта;
- діагностика навчальних труднощів учнів у математиці;
- мовні та комунікативні відхилення у класі;
- застосування мікрокомп'ютерів в освіті;
- навчання малих груп [1, 165].

Прагнучи удосконалити рівень професійної підготовки майбутніх педагогів, окремі університети почали активно використовувати нові технологічні моделі викладання фахових дисциплін. З цією метою багато освітніх закладів запровадили мікрОВикладання: коли студенти педагогічного освітнього факультету проводять пробні заняття з малими групами своїх товаришів, спроможних проаналізувати це заняття і внести пропозиції щодо його поліпшення. Використання на таких заняттях відеокамери також допомагало студентів робити поглиблений самоаналіз поведінки, дій, реакцій [1, 166].

Особливо популярними в Канаді є три групи методів навчання: “передачі і засвоєння навчальної інформації”, “соціального розвитку” та “особистісного розвитку”. Вже в середині кожного з них іде дальший поділ на окремі підрозділи. “Метод передачі і засвоєння навчальної інформації” включає такі методи: “формування понять”, “індуктивного мислення”, “формування навичок”, “дедуктивного викладу”, “навчального матеріалу”. Під “методами соціального розвитку” розуміють “методи групової дискусії”, “юриспруденційного обґрунтування”, “соціального дослідження”, “рейтингу чуттєвості”, “ілюмінаційних ігор”, „рольового розігрування”. Група “методів особистісного розвитку” об’єднує методи “недирективного навчання”, “лабораторні методи” і “метод синектики”.

Підкреслимо, що докорінних змін за останні десятиліття зазнав і такий аспект формування вчителя, як педагогічна практика. На початку минулого століття студент проводив один або два пробні уроки в базовій школі, у міжвоєнний період практична діяльність складала один-два тижні. У повоєнний час деякі університети, аби покращити стан справ, почали експериментувати щодо часу і форми її проведення. Зокрема, три університети Західної Канади апробували такі моделі подовженої освітньої практики студентів:

– університет Саймон Фрейзер запровадив модель студентського учнівства, згідно з якою шкільні вчителі відповідали майже за половину змісту професійної підготовки студентів освітніх факультетів;

– Альбертський університет увів дві інтернатури, що здійснювали призначення випускників програм “Бакалавр освіти” на роботу в школі протягом навчального року з частковою платнею і без обов’язків, які покладаються на кваліфікованих учителів;

– Саскачеванський університет розробив програму “розширеного практикуму”, що передбачала проведення студентами чотиримісячної практики в загальноосвітній школі протягом останнього року навчання під спільною опікою вчителя і факультетського керівника [1, 166].

Всі три експерименти мали різний успіх. Проте “тільки Саскачеванський розширений практикум згодом став моделлю розроблення подібних програм в усій Канаді” [1, 167].

Значних змін зазнало й керівництво педагогічною практикою. Оскільки відповідальність за її результати взяли на себе шкільні вчителі, то, відповідним чином, змінено також і їхні функції. Якщо раніше роль класного вчителя у процесі підготовки студента до викладацької діяльності зводилася до суддівства, то із запровадженням психологічного керівництва спілкування студента і вчителя набуло зовсім іншого характеру. Спочатку студент-практикант і класний учитель перед уроком обговорюють, чим буде цікавитися вчитель. Останній протягом уроку збирає бажану інформацію і подає її студентові на окремому засіданні після уроку. При цьому процес має бути клініко-психологічним: не вчитель, а студент робить висновки і спрямовує зусилля на виправлення власних помилок. Отож мається на увазі зростання студента у плані критичного самоусвідомлення, ніж покладання на судження авторитетної особи. Цикл психологічного керівництва став наприкінці ХХ ст. важливою частиною освітньої практики студентів і в цілому сприяв підвищенню професіоналізму освітян, поза як останні, здійснюючи психологічне керівництво практикою, змушені постійно дбати про своє професійне вдосконалення.

Отже, аналіз програми педагогічної освіти в Канаді свідчить, що її розробка виходить з концептуалізації змісту діяльності вчителя, наголос якої ставиться на потребах педагога у відповідних професійно-педагогічних знаннях і вміннях, що дають йому можливість самоутвердитися в складних умовах ринкових відносин та самоудосконалюватися впродовж усього періоду педагогічної діяльності.

Список використаних джерел

1. Лаєнз Д. Система професійної підготовки вчителів у Канаді // Освіта і управління. – 1997. – Т.1. – №4. – С.163-168.